СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Габриела Белова Белова – Ганева

професор по „Международно право и международни отношения”

в Правно-историческия факултет на Югозападния университет

„Неофит Рилски“

относно дисертационния труд на Елена Иванова Стоянова, задочен докторант в секция „Международноправни науки“ в ИДП при БАН

на тема: **„Международноправна уредба на борбата с киберпрестъпленията“**

за присъждане на ОНС „доктор“ по научна специалност „Международно право и международни отношения“, в професионално направление 3.6 „Право“, област на висше образование „Социални, стопански и правни науки“

1. Изпълнение на законовите изисквания относно процедурата

Въз основа на Заповед № РД 09-119/02.12.2015 г. на и.д. научен секретар на Института за държавата и правото при БАН съм определена за член на научното жури в процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор” от Елена Иванова Стоянова. Процедурата е открита и се провежда съгласно изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за държавата и правото при Българска академия на науките. В рамките на законовия срок са представени изискуемите документи. Считам, че са спазени и изискванията дисертационният труд да бъде представен във вид и обем, съответстващи на специфичните изисквания на първичното звено, в което докторантът е осъществил научното си изследване. Докторантката Елена Иванова Стоянова отговаря на основните изисквания на чл. 6 от ЗРАСРБ и

Правилника по прилагането му: притежава образователно-квалификационна степен „магистър” по специалност „Право” от Университета в Майнхайм, Германия; осъществила е самостоятелна подготовка, съгласно изискванията на Закона и правилниците и е положила изискуемите изпити; представила е дисертационен труд и публикации; отчислена е от първичното звено с право на защита.

2. Оценка на обема, структурата и съдържанието на дисертационния труд и научните приноси

Представеният на нашето внимание от докторантката Елена Стоянова дисертационен труд се характеризира с висока степен на актуалност, обусловена от изследваната проблематика, а именно съществуващите предизвикателства пред борбата на международната общност с киберпрестъпността, породени от глобализацията на световната икономика и ускореното развитие на информационните технологии. Значимостта на разработката се определя и от обстоятелството, че до този момент пълно монографично изследване по темата не е представяно. Дисертационният труд съдържа много нови за българската доктрина научни постановки, обогатява съществуващите знания в областта на международноправната уредба на борбата с киберпрестъпленията и има практико-приложни аспекти. Изборът на темата на представеното изследване е детерминиран от трайни научни интереси на докторантката към въпросите на защитата на международноправна уредба на борбата с киберпрестъпленията, видно от редица публикации по темата в издания на ИДП при БАН от 2011 г. досега. Тези интереси рефлектират в цялото изследване и с особен интензитет в глава втора „Понятие и видове киберпрестъпления“ и в глава трета „Нормативна уредба в борбата с престъпленията в кибернетичното пространство“, където се открояват и научните приноси на изследването. Като изследовател докторантката се

отличава с доказани способности за самостоятелно научно мислене, критичен анализ, логично и обосновано дефиниране и отстояване на научни тези. Всички тези качества се откриват в представения за рецензиране дисертационен труд. Следва да бъде подчертан интердисциплинарният и комплексен характер на изследването, което безспорно е негово голямо достойнство. Изводите, направени от докторантката Елена Стоянова, биха били от особена практическа полза при разкриването както на същинските киберпрестъпления, така и на т.нар. компютърно свързани престъпления. Практическата стойност на изследването би могла ярко да бъде илюстрирана чрез предложението *de lege ferenda* относно криминализирането на покупко-продажбата на оръжие по Интернет. Този акцент в изложението, аргументиран с данни, че при терористичните актове от м. декември 2015 г. в Париж, Франция, използваното оръжие е било закупено с виртуалната валута „биткойн“, ми се струва от изключителна важност. Представеният дисертационен труд представлява самостоятелно изследване, което по оригинален начин разглежда международноправната уредба на борбата с киберпрестъпленията и в този смисъл съдържа безспорни научни приноси.

Дисертационният труд е с обем от 209 стр., като изложението включва предговор, три глави и заключение. Избраната структура е позволила пълноценно да се представи международноправната уредба на борбата с киберпрестъпленията. Извън посочения обем е представена библиография, като е цитирана научна литература на английски, немски, френски, руски език, а също така и на български език, като е налице баланс между чуждоезиковите и българските източници. Коректно са описани ползваните нормативни източници, съдебна практика на международни и национални юрисдикции, както и бази данни в Интернет. Положително впечатление прави използваният богат научен апарат от 421 бележки под

линия. Убедено мога да заявя, че трудът е израз на самостоятелните усилия на дисертантката и представлява оригинално съчинение по проблеми, които не са били досега предмет на цялостно научно изследване в българската международноправна литература. Авторефератът също е оформен според правилата.

В предговора към дисертационния труд е представена актуалността на разработвания проблем, систематизирани са задачите на научното изследване. Отбелязано е, че успешното решаване на поставената научна задача изисква знания по международно публично право, наказателно право, а също така и в областта на информационните технологии и компютърните системи. Посочено е, че киберпрестъпленията надхвърлят националните граници и борбата с тях може да бъде ефективна единствено чрез международно сътрудничество. Подробно е представена и методологичната основа, която се характезира с използването на сравнителноправен метод и системен подход.

Първа глава от дисертационния труд е посветена на историята и развитието на Интернет и на престъпленията в киберпространството. Проведено е разграничение между понятията „Интернет“ и „киберпространство“, които понякога биват употребявани взаимозаменяемо. Посочени са и статистически данни, от които е видно, че само през 2011 г. 556 милиона потребители в света са станали жертва на киберпрестъпления. Откроени са и двете основни характеристики на увеличаващата се киберпрестъпност, а именно анонимността и трансграничността. Въз основа на детайлен анализ е направен изводът, че през последните години кибератаките са насочени не само срещу правителствени учереждения, политически партии и ведомства, но и срещу частни лица.

Втора глава на дисертационния труд е озаглавена „Понятие и видове киберпрестъпления“. Обърнато е внимание върху липсата на легално определение за понятието „киберпрестъпление“, като е посочено, че Конвенцията за престъпления в кибернетичното пространство и българският НК използват понятията „компютърни данни“ и „компютърни системи“. Авторката предлага определение за понятието в смисъл, че „киберпрестъпление е всяко престъпление, което включва компютър или компютърна мрежа“ /с.33/. Този подход е аргументиран с приетото в някои международни актове /относно тероризма и морското пиратство/ и недопустимо по принцип в наказателното право разширително тълкуване. Подобно широко определение на понятието „киберпрестъпление“ според докторантката би отговорило в по-голяма степен на ускореното развитие на информационните технологии. По-нататък е направена детайлна класификация на киберпрестъпленията в девет различни групи, като основната част от изложението във втора глава следва тази класификация.

Същият грижлив анализ е приложен в по отношение на **Глава трета**, в която се изяснява нормативната уредба на престъпленията в кибернетичното пространство. Анализирани са различни инициативи и документи на Европейския съюз и на Съвета на Европа, разгледана е правната същност на съобщенията на Европейската комисия. Авторката обръща внимание и върху рамковите решения на Съвета на ЕС, като отчита, че Съюзът се опитва адекватно да реагира на бързо променящата се киберсреда и появата на нови престъпни деяния.

Безспорен научен принос представлява анализът на най-значимия към настоящия момент международен акт – Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство. Специално внимание е отделено на въпроса, свързан с определянето на приложимата юрисдикция при извършването на киберпрестъпленията, който е предизвикателство

пред международното право. Авторката справедливо заключава, че универсална юрисдикция би могла да бъде приложима дотолкова, доколкото международното публично право упълномощава държавите да я прилагат, но на този етап все още липсва адекватно решение на международно равнище. Откроени са и други проблеми като бързото запазване на данни в трафика, използването на криптирана технология, неприкосновеността на личните данни и др.

Принципно, считам структурата на дисертационния труд за последователно и добре изградена, като отделните глави в обемно отношение са балансирани. Проученият и анализиран теоретичен материал в разглежданата област е добър атестат за докторантката и за старателния й подход при неговото използване. Правилно са представени становищата на различните автори, коректна е полемиката, което дава възможност да бъдат изложени собствените й позиции и виждания. Считам, че поставената научно-изследователска задача - цялостно изследване на международноправната уредба на борбата с киберпрестъпленията - е изпълнена.

Като съществени **научни достойнства** на представения дисертационен труд, считам че биха могли да бъдат посочени:

- Систематична пълнота на изложението. Анализът в 2 и 3 глави съдържа оригинални авторови изводи и заключения. Като цяло следва да бъде отбелязано, че представеният за защита дисертационен труд е първото цялостно самостоятелно изследване по темата с висока научна стойност и приносни моменти в българската правна литература. Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство, която е в центъра на вниманието на докторантката, е анализирана всеобхватно, както в материалноправните, така и в процесуалните аспекти. Научните тези на

авторката Елена Стоянова като цяло са убедително аргументирани и предизвикват сериозно внимание.

- Добро познаване на проблематиката, свързана с развитието на международноправната уредба на борбата с киберпрестъпленията, както и на съществуващата българска и чужда научна литература и на съдебната практика. Направен е задълбочен сравнителноправен анализ на международната уредба на киберпрестъпленията с вътрешната наказателноправна уредба на редица западноевропейски държави, както и с българския Наказателен кодекс. Обърнато е внимание и върху нарастващата тенденция за преплитане на тероризма с киберпрестъпленията.

- Авторката показва увереност в научното търсене, подхожда аналитично и критично към съдебната практика на международни юрисдикции /Съда на Европейския съюз, ЕСПЧ/, както и към научната литература по темата.

- Практико-приложната стойност на изследването е безспорна. Разработката на докторантката в тази насока би била изключително полезна за една много по-широка публика извън тесния кръг от специалисти в материята. За част от въпросите е отбелязано, че те са не само проблеми на правната уредба, но също така на правоприлагането, особено при определянето на компетентната юрисдикцията при трансграничните киберпрестъпления.

- Направени са редица предложения *de lege ferenda*, вкл. за увеличаването на санкциите срещу престъпления, свързани с детската порнография, както и извършени от интернет-доставчици при възпрепятстване на разследващите органи.

3. Критични бележки и препоръки

Обичайно дисертацията е първото сериозно научно съчинение на всеки автор. Като всяко първо произведение и предложеният за рецензиране дисертационен труд има своите неизбежни слабости и несъвършенства, както и известна непрецизност в езиково отношение (напр. Съветът на Европа – с.146 и др.). На моменти в изложението има известни повторения. В конкретния случай броят на критичните бележки не е голям, и те по никакъв начин не биха се отразили върху общата положителна оценка на дисертационния труд.

4. Заключение

Изхождайки от всичко гореизложено, приемам, че предложеният дисертационен труд представлява самостоятелно научно изследване в областта на международноправната уредба на борбата с киберпрестъпленията. В разработката се съдържат съществени научни приноси със значение както за международноправната теория, така и за практиката. Считам, че изследването отговаря на изискванията на чл. 6 (3) от Закона за развитие на академичния състав в Република България и на чл. 27 от Правилника за прилагането му. Изразявам своята положителна оценка пред уважаемите членове на научното жури за присъждане на Елена Иванова Стоянова на образователната и научна степен „доктор" в професионално **направление 3.6 Право, научна специалност „Международно право и международни отношения".**

Проф. д-р Габриела Белова